

*Dr Gordana Kovaček-Stanić, redovni profesor
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

DETE U PORODICI SA JEDNIM RODITELJEM: IZDRŽAVANJE I PORODIČNI DOM ¹

Sažetak: Ovaj rad se bavi ekonomskim položajem deteta koji živi sa jednim roditeljem, bilo da su roditelji razvedeni, prekinuli zajednicu života, ako je prestala vanbračna zajednica ili nije ni uspostavljena. Roditelj koji ne živi sa detetom prvenstveno ima pravo i obavezu da izdržav dete. U radu su analizirane novine Porodičnog zakona Srbije iz 2005. godine koje su uvedene sa ciljem efikasnijeg ostvarivanja prava deteta na izdržavanje, te najnovija sudska praksa iz ove oblasti. Pravo i obaveza izdržavanja ima svoje specifičnosti u uporednom porodičnom pravu. Analizirana su rešenja porodičnog prava Nemačke, Rusije i Hrvatske. Drugi deo rada se odnosi na ustanovu porodičnog doma. Porodični zakon Srbije iz 2005. godine prvi put je regulisao pravo stanovanja (*habitatio*), u korist maloletnog deteta i roditelja koji vrši roditeljsko pravo. U uporednom pravu postoje različiti pravni osnovi za konstituisanje prava deteta da živi u porodičnom domu. Aalizirana su rešenja porodičnog prava Engleske, Francuske, Italije, Švajcarske i Grčke.

Ključne reči: dete, roditelj, izdržavanje, porodični dom, uporedno pravo

¹ Rad je usmeno saopšten na XIII Svetskom kongresu Međunarodnog udruženja za porodično pravo održanom u Beču, od 16. do 20. septembra 2007. godine i predat je za štampu na engleskom jeziku u skraćenom i delimično izmenjenom tekstu. U izradi rada je korišćena knjiga Gordana Kovaček-Stanić, *Porodično pravo: partnersko, dečje i starateljsko pravo*, 2007, Novi Sad.

1. Uvod

Porodično pravo ekonomski štiti dete koje živi u porodici sa jednim roditeljem koristeći različite pravne mehanizme. Roditelj koji ne živi sa detetom ima obavezu i pravo da izdržava dete. U savremenom porodičnom pravu ustanova porodičnog doma dobija na značaju. Stambene potrebe deteta i stabilnost stanovanja su značajni faktori koji utiču na shvatanje da dete ima pravo da nastavi da stanuje u porodičnom domu. Deca su posebno osertljiva u vreme trajanja brakorazvodnog postupka. Jedan od faktora koji može da pomogne detetu da prebrodi stresnu situaciju razdvajanja roditelja je ostanak u porodičnom domu, a to je ujedno način da dete ostane u istom socijalnom okruženju, što je od izuzetne važnosti za dete.

Prema porodičnom pravu Srbije prava i obaveze roditelja koji ne živi sa detetom su ista, bez obzira na status roditelja, da li su roditelji razvedeni, ili su prekinuli zajednicu života, bilo u braku ili vanbračnoj zajednici, te ako nisu nikad ni uspostavili zajednicu života. U slučaju kada roditelji ne žive zajedno postoje dva oblika vršenja roditeljskog prava. Jedno je samostalno vršenje roditeljskog prava jednog roditelja, a drugi je zajedničko vršenje roditeljskog prava. Roditelji zajednički vrše roditeljsko pravo ako ne žive zajedno, pod uslovom da zaključe sporazum o tome i da sud utvrdi da je takav sporazum u najboljem interesu deteta (čl. 75/2 Porodičnog zakona Srbije 2005).² Od oblika vršenja roditeljskog prava zavisi pravo i obaveza roditelja na davanje izdržavanja. Ako roditelji zajednički vrše roditeljsko pravo oni se sporazumevaju o dečjem izdržavanju. Ako jedan roditelj samostalno vrši roditeljsko pravo, roditelji se takođe mogu sporazumeti o načinu izdržavanja deteta, a ako ne postignu sporazum, u tom slučaju odluku donosi sud.

U poslednjim godinama broj maloletne dece pogođen razvodom braka roditelja je sledeći: u 2004. godini – 5000 dece; u 2006. godini – 4 300 dece. U 2006. godini 77% maloletne dece je povereno na staranje majci, a 18% ocu. Stopa razvoda braka je u 2004. godini – 1,2 na 1000 stanovnika; u 2005. godini – 1 na 1000 stanovnika; ili u 2004. godini – 210 na 1000 sklopljenih brakova; ili u 2005. godini – 197 na 1000 sklopljenih brakova; drugim rečima, svaki peti brak se razvodi. U 2005. godini 22,5% dece je rođeno van braka (oko 16 000).³ Neka od dece rođene

² Porodični zakon je donet 17. februara 2005, objavljen je 24. februara 2005, stupio je na snagu osmog dana od dana objavljivanja, a primenjuje se od 1. jula 2005. godine. U daljem tekstu PZS, *Službeni glasnik Srbije* 18/05. Imala sam privilegiju da saradujem u izradi ovog zakona učešćem u Komisiji za njegovu izradu, predsednik Komisije je bila prof. dr Marija Draškić.

³ *Statistički godišnjak Republike Srbije* 2006, str. 79, 90; *Statistički godišnjak Republike Srbije* 2007, str. 83, 94.

van braka žive sa oba roditelja (kada su roditelji zasnovali vanbračnu zajednicu), a neka samo sa jednim roditeljem. S obzirom da o tome ne postoji zvanična statistika, ne može se ni reći koliko dece rođeno van braka ima pravo na izdržavanje od roditelja koji ne živi sa detetom.

2. Dečje izdržavanje

2.1. Ko ima pravo na dečje izdržavanje

Maloletno dete ima pravo na izdržavanje od svojih roditelja (čl. 154/1 PZS). U Srbiji se punoletstvo stiće sa navršениh 18 godina. Ali, u slučaju da maloletno dete ima sopstvenu zaradu ili imovinu, ima obavezu da delimično podmiruje potrebe svog izdržavanja od te zarade ili imovine, ova obaveza je supsidijarna u odnosu na obavezu roditelja (i krvnih srodnika), čl. 154/3 PZS. S obzirom da dete od 15 godina ima pravo da radi, može i da stiće zaradu. Radni odnos sa licem mlađim od 18 godina života može da se zasnjuje uz pismenu saglasnost roditelja, usvojioca ili staraoca, ako takav rad ne ugrožava njegovo zdravlje, moral i obrazovanje, odnosno ako takav rad nije zabranjen zakonom.(čl. 24/1, 25/1 Zakona o radu).⁴

Osim maloletnog deteta, pravo na izdržavanje ima i punoletno dete u specifičnim situacijama (čl. 155 PZS). Prva je situacija punoletnog deteta koje je nesposobno za rad i koje nema dovoljno sredstava za izdržavanje. Tada dete ima pravo na izdržavanje od svojih roditelja dok to stanje traje. Druga situacija se odnosi na obrazovanje deteta. Odraslo dete koje se redovno školuje ima pravo na izdržavanje do 26. godine života, srazmerno mogućnostima roditelja. Ali za razliku od izdržavanja maloletnog deteta PZS sadrži zaštitnu klauzulu u vezi sa izdržavanjem odraslog deteta. Ova klauzula predviđa da nema pravo na izdržavanje punoletno dete čiji bi zahtev za izdržavanje predstavljao očiglednu nepravdu za roditelje. Sudska praksa trebalo bi da definiše šta predstavlja očiglednu nepravdu, kao pravni standard, u pojedinačnim situacijama.

U odluci Vrhovnog suda Srbije od 11. XII 2007. godine (Rev. 3216/07) sud je izrazio mišljenje da u ovom slučaju ne postoji očigledna nepravda.⁵ Sin koji je student Univerziteta u Beogradu koji nije napunio 26 godina postavio je zahtev za izdržavanje od svog oca. Otac je 100% invalid i potpuno lišen poslovne sposobnosti. U toku sudskog postupka nižestepeni sud je utvrdio koliki su prihodi oca, njegove potrebe, prihode sina i njegove potrebe i odredio da je otac obavezan da daje izdržavanje u iznosu od 25% od njegovih primanja. Zakonski zastupnik oca se protivio

⁴ Zakon o radu, *Službeni glasnik Republike Srbije* 24/2005.

⁵ *Bilten sudske prakse Okružnog suda u Novom Sadu* 13, 2008, str. 72-73.

zahtevu sina na osnovu postojanja očigledne nepravde. Vrhovni sud je bio mišljenja da činjenica da je otac 100% invalid i potpuno lišen poslovne sposobnosti nema uticaja na njegovu obavezu da izdržava dete.

Hrvatski Obiteljski zakon (amandmani 2007. godine) proširuje pravo punoletnog deteta na dobijanje izdržavanja od roditelja u situaciji kada je dete nezaposleno posle završetka školovanja.⁶ Izdržavanje tada traje jednu godinu (čl. 210/2). Osim toga, ovaj Zakon (amandmani 2007. godine) precizira da redovno školovanje postoji i kada student iz opravdanih razloga, kao što su bolest ili trudnoća, nije mogao da ispuni svoje obaveze u tekućoj školskoj godini (čl. 210/5). Ove novine poboljšavaju položaj punoletnog deteta i čine se prihvatljivim i za pravo Srbije, s obzirom da je nezaposlenost izuzetno ozbiljan problem u srpskoj ekonomiji.

2.2. Iznos izdržavanja - kriterijumi za određivanje i način određivanja

Prema PZS izdržavanje se određuje prema potrebama poverioca i mogućnostima dužnika izdržavanja, pri čemu se vodi računa o minimalnoj sumi izdržavanja. Potrebe poverioca izdržavanja zavise od njegovih godina, zdravlja, obrazovanja, imovine, prihoda, te drugih okolnosti od značaja za određivanje izdržavanja (čl. 160/1,2). Potrebe deteta su vrlo široke, počevši od egzistencijalnih do obrazovnih, kulturnih, socijalnih. Konvencija o pravima deteta Ujedinjenih nacija iz 1989. godine, predviđa da dete, između ostalih prava, ima pravo na odmor i slobodno vreme, da se igra, da bude angažovano u rekreaciji, u skladu sa njegovim godinama i da slobodno učestvuje u kulturnom životu i umetnosti (čl. 31).⁷

Mogućnosti dužnika izdržavanja zavise od njegovih prihoda, mogućnosti za zaposlenje i sticanje zarade, njegove imovine, njegovih ličnih potreba, obaveze da izdržava druga lica te drugih okolnosti od značaja za određivanje izdržavanja (čl. 160/3).

PZS određuje minimalnu sumu izdržavanja kao orijentacionu sumu o kojoj sud treba da vodi računa prilikom određivanja izdržavanja. Ona predstavlja sumu koju kao naknadu za hranjenike odnosno za lica na porodičnom smeštaju periodično utvrđuje ministarstvo nadležn za porodičnu zaštitu u skladu sa zakonom (čl. 160/4).

Još jedna značajna novina u Porodičnom zakonu Srbije u vezi sa izdržavanjem deteta je pravilo kojim se određuje da visina izdržavanja treba da omogući najmanje takav nivo životnog standarda za dete kakav uživa roditelj dužnik izdržavanja (čl. 162/3). Ova odredba ima za cilj

⁶ Obiteljski zakon Republike Hrvatske, *Narodne novine* 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007.

⁷ Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravima deteta, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 15/90.

prevazilaženje situacije u kojima roditelj-dužnik izdržavanja daje izdržavanje koje je mnogo niže od njegovih stvarnih mogućnosti, a kao posledica nemogućnosti poverioca da dokaže koliki su prihodi dužnika i njegova imovina. Razlog tome je u najvećoj meri postojanje sive ekonomije.

U uporednom porodičnom pravu iznos izdržavanja zavisi od specifičnih kriterijuma, na primer broja dece –poverilaca izdržavanja, uzrasta dece itd. Na primer u Rusiji, iznos izdržavanja ne može biti manji od iznosa predviđenog zakonom izraženog u procentima od zarade i/ili drugih prihoda roditelja. Za jedno dete, ovaj iznos je jedna četvrtina, za dvoje dece je trećina, a za troje ili više dece polovina zarade i/ili drugih prihoda roditelja (čl. 81 PZS).

U Hrvatskom Obiteljskom zakonu (amandmani iz 2007. godine) je predviđen minimalni novčani iznos potreban za mesečno izdržavanje deteta, koje je dužan platiti roditelj koji ne živi s detetom. Minimalni iznos određuje se u procentu od prosečne mesečne isplaćene neto plate po zaposlenom u pravnim licima Republike Hrvatske za proteklu godinu, i to: za dete do 6 godina 17%, za dete od 7 do 12 godina 20%, a za dete od 13 do 18 godina 22% (čl. 232/4). U specifičnim situacijama iznosi izraženi u procentima mogu biti niži.

U Nemačkoj prema Zakonu o izdržavanju deteta iz 1998. godine postoje dva načina određivanja izdržavanja – jedan je individualno obračunato izdržavanje (par. 1610 I, II, BGB), a drugi „određeno” izdržavanje koje može tražiti maloletnik koji ne živi u istom domaćinstvu sa roditeljima (par. 1612a BGBa.a.). „Određeno” izdržavanje zavisi od uzrasta deteta, izračunava se prema proseku koji je roditelj u mogućnosti da plaća i prema proseku potreba deteta, a određuje se zakonskom odlukom federalnog Parlamenta. Ovaj oblik izdržavanja se objašnjava idejom koja je u tome da se izbegne dokazivanje konkretnih potreba deteta i mogućnosti roditelja i time olakša položaj deteta. U kasnijem postupku o izmeni izdržavanja, međutim, roditelj ima mogućnost da dokaže da su potrebe deteta manje nego što je uobičajeno ili da su prihodi roditelja suviše niski da zadovolje određeno izdržavanje. Zakon predviđa jednostavniji i brži način usklađivanja nego ranije, na taj način što federalno Ministarstvo pravde „određeno” izdržavanje svake dve godine ponovo obračunava i objavljuje u federalnom službenom pravnom listu. Reper za usklađivanje je promena u prosečnim neto primanjima. Ovaj sistem usklađivanja znači da se „određeno” izdržavanje prilagođava promenjenoj ekonomskoj situaciji automatski, bez sudskog postupka.⁸ I pre donošenja ovog zakona je važio

⁸ Par. 1612a Građanskog zakonika reguliše određeno izdržavanje, a par. 1610 I, II individualno izdržavanje, prema Rainer Frank, Parentage Law Reformed, *The International Survey of Family Law*, A. Bainham (ed.), 1997, str. 174-175.

princip po kome su roditelji obavezni da dele sva raspoloživa sredstva sa svojom maloletnom decom čak i u slučaju krizne situacije. To znači da roditelj ne može da traži da se utvrdi da su njegova sredstva nedovoljna da pokriju izdržavanje deteta. Zakon proširuje ovaj princip i na decu do 21. godine i to ako žive sa svojim roditeljima a nisu zaključili brak, ili ako su na školovanju.⁹ Osim toga, Zakon proširuje mogućnost za sud da traži neophodne informacije direktno od trećih lica, naročito poslodavaca, u slučaju da stranka odbije da dâ informacije ili daje netačne informacije.¹⁰ Nedavno (2007. godine), zakonom je određen minimalni iznos dečjeg izdržavanja primenjujući određeni iznos oslobođen poreza (revidiran par. 1612a).¹¹

Prema domaćem pravu, izdržavanje se, po pravilu, određuje u novcu. Izdržavanje se može odrediti i na drugi način, ali samo ako se poverilac i dužnik izdržavanja o tome sporazumeju (čl. 161 PZS). Npr. ako se radi o dužniku izdržavanja koji se bavi proizvodnjom ili prometom dobara za svakodnevnu upotrebu, poverilac i dužnik se mogu sporazumeti da se izdržavanje daje naturalno (davanjem poljoprivrednih proizvoda, odeće, obuće itd). Izdržavanje može biti određeno u fiksnom mesečnom novčanom iznosu, ili u procentu od redovnih mesečnih novčanih primanja dužnika izdržavanja, što zavisi od zahteva poverioca izdržavanja. Dužnik izdržavanja može, po svom izboru, zahtevati jedan od ova dva načina. Zakon propisuje raspon sume izdržavanja u odnosu na novčana primanja dužnika izdržavanja, ako se izdržavanje traži procentualno. Dakle, ako se visina izdržavanja određuje u procentu od redovnih mesečnih novčanih primanja dužnika izdržavanja (zarada, naknada zarade, penzija, autorski honorar itd), visina izdržavanja, po pravilu, ne može biti manja od 15% niti veća od 50% redovnih mesečnih novčanih primanja dužnika izdržavanja umanjениh za poreze i doprinose za obavezno socijalno osiguranje (čl. 162 PZS).

U vremenu hiperinflacije, donete su izmene ZBPOS koje su imale za cilj da preduprede obezvređivanje iznosa izdržavanja, na taj način što je uvedeno da se iznosi određuju procentualno.¹²

⁹ Par. 1603 II ibidem.

¹⁰ Op. cit. Frank 1997, str. 174.

¹¹ Kathrin Kroll, *The Reform of German Maintenance Law*, *The International Survey of Family Law*, B. Atkin (ed.), 2007, p 91, Nina Dethloff, Kathrin Kroll, *Strengthening Children's Rights in German Family Law*, *The International Survey of Family Law*, B. Atkin (ed.), 2008, str. 121.

¹² Procentat u odnosu na zaradu, odnosno minimalnu zaradu, penziju ili drugo stalno novčano primanje je bio određen u rasponu od 15% do 50% za svako izdržavano lice. Ako obveznik ne ostvaruje stalna mesečna novčana primanja, procentat je određivan u odnosu na

2.3. Ostali pravni mehanizmi

Sporazum roditelja o dečjem izdržavanju je još jedan pravni mehanizam koji pomaže u ostvarivanju prada deteta na izdržavanje. PZS favorizuje sporazum roditelja u odnosima roditelja i deteta. U situaciji sporazumnog razvoda braka supružnici su obavezni da sačine pisani sporazum o razvodu braka, koji uključuje sporazum o vršenju roditeljskog prava i o podeli zajedničke imovine. Sporazum o vršenju roditeljskog prava može imati oblik sporazuma o zajedničkom vršenju roditeljskog prava ili sporazuma o samostalnom vršenju roditeljskog prava (čl. 40). Sporazum o samostalnom vršenju roditeljskog prava uključuje i sporazum o dečjem izdržavanju. U slučaju razvoda braka po tužbi (ako su bračni odnosi ozbiljno i trajno poremećeni ili ako se objektivno ne može ostvarivati zajednica života supružnika) u postupku posredovanja, u fazi nagodbe, sud ili druga institucija koja sprovodi nagodbu, treba da nastoji da supružnici postignu sporazum o vršenju roditeljskog prava i o podeli zajedničke imovine (čl. 241).

Pravni mehanizmi koji pomažu u ostvarivanju prada deteta na izdržavanje tiču se postupka za izdržavanje. Tako, tužbu za izdržavanje deteta može podneti i organ starateljstva (čl. 278/3). Organ starateljstva, kao organ za zaštitu i pomoć porodici, ovlašćen je da pokrene postupak za dečje izdržavanje u cilju zaštite deteta, na primer u situaciji kada roditelj nije pokrenuo postupak. Postupak u sporu za izdržavanje je naročito hitan. Prvo ročište se mora zakazati u roku od 8 dana od dana kada je tužba primljena u sudu, dok je drugostepeni sud dužan da donese odluku u roku od 15 dana od dana kada mu je dostavljena žalba (čl. 280). U sporu za izdržavanje sud nije vezan granicama tužbenog zahteva za izdržavanje (čl. 281).

Prema pravu Srbije pravo deteta na izdržavanje ima prvenstvo, u slučaju postojanja više poverilaca (čl. 166/4). Slično je i posmatrano komparativno. Na primer, nemački Zakon iz 2007. godine uvodi izmene u sistem prioriteta i predviđa da zahtev maloletnog deteta, a takođe i zahtev punoletnog deteta ako to dete nije sklopilo brak, ako nije napunilo 21 godinu, živi sa roditeljima i pohađa školu, ima prvenstvo.¹³

garantovanu zaradu bez limitiranja raspona (čl. 310a i 310b izmene u *Službenom glasniku* 22/93, 25/93, 35/94). Osim toga, propisano je da su sporovi o izdržavanju hitni, te da sud po službenoj dužnosti dostavlja pravosnažnu presudu izvršnom sudu. Izmenama iz 2001. godine raspon je promenjen zbog promena u obračunu zarada na 7-22% od mesečne zarade. Osnovica za procentualno određivanje izdržavanja u odnosu na obveznika koji ne ostvaruje stalne novčane prihode je izmenjena, tako da je to minimalna zarada za prethodni mesec, umesto garantovane. *Službeni glasnik* 29/01, izmene st. 3 i st. 4 i novi st. 5 čl. 310a.

¹³ Op. cit. Dethloff, Kroll 2008, str. 129.

Značajno pitanje vezano za dečje izdržavanje je za koji period dete ima pravo na izdržavanje od roditelja koji ne živi sa njim. U teoriji i praksi porodičnog prava Srbije prihvaćen je stav da pravo na izdržavanje postoji za period posle podnošenja tužbe za izdržavanje. Nije dozvoljeno tražiti izdržavanje retroaktivno. Sa druge strane, Obiteljski zakon Hrvatske (amandmani iz 2007. godine) predviđa da je roditelj koji nije izdržavao svoje dete koje s njim ne živi u porodičnoj zajednici, a bio je dužan to činiti, dužan detetu isplatiti naknadu za uskraćeno uzdržavanje i unazad od nastanka toga prava pa do podnošenja tužbe. Ovo potraživanje deteta zastareva u roku od 5 godina od dana nastanka obaveze (čl. 209/2,3).

Izdržavanje je privilegovano prema Zakonu o izvršnom postupku Srbije iz 2004. godine.¹⁴ Potraživanja po osnovu zakonskog izdržavanja se namiruju prvenstveno iz iznosa dobijenog prodajom, odmah posle troškova izvršnog postupka (čl. 140).

I u drugim granama prava, naslednom pravu i krivičnom pravu, pravo deteta na izdržavanje uživa zaštitu. Prema Zakonu o nasleđivanju Srbije iz 1995. godine smatra se nedostojnim za nasleđivanje onaj ko se teže ogrešio o zakonsku obavezu izdržavanja ostavioca, ili mu je uskratio nužnu pomoć (čl.t 4/1- 4). Prema Krivičnom zakoniku Srbije iz iz 2005. godine neplaćanje izdržavanja je krivično delo. (čl. 195).¹⁵

3. Porodični dom

3.1. Pravo Srbije

Stambeni odnosi su u Srbiji regulisani Zakonom o stanovanju iz 1992. godine. Stambenopravni režim promenjen je, međutim, ranije donetim zakonom, Zakonom o stambenim odnosima iz 1990. godine.¹⁶ Ovim Zakonom je predviđena mogućnost kupovine stana u društvenoj svojini, tako da je otkupom stanova stanarsko pravo zamenjeno svojinom na stanu. Do tada je režim stanarskog prava na stanu bio preovlađujući. Ovaj režim je uvažavao potrebe porodice, jer su ove potrebe bile jedan od kriterijuma za određivanje nosioca stanarskog prava, npr. posle prestanka braka. Ustanova kojom se štiti porodica Zakonom o stanovanju je pravo stanovanja, koje imaju članovi porodičnog doma-

¹⁴ Zakon o izvršnom postupku, *Službeni glasnik Republike Srbije* 125/2004.

¹⁵ Zakon o nasleđivanju, *Službeni glasnik Republike Srbije* 46/1995; Krivični zakonik, *Službeni glasnik Republike Srbije* 85/2005 (kazna može biti novčana ili zatvor od tri meseca do tri godine).

¹⁶ Zakon o stanovanju, *Službeni glasnik Srbije* 50/92; Zakon o stambenim odnosima, *Službeni glasnik Republike Srbije* 12/90.

ćinstva vlasnika stana (po Zakonu o stanovanju to su: bračni drug, deca rođena u braku ili vanbračna, usvojena ili pastorci), a koji stanuju u tom stanu (čl. 16). Zakonom nisu posebno regulisane situacije prestanka braka, razvodom ili smrću, tako da se postavlja pitanje trajanja prava stanovanja, da li ono može ostati i posle prestanka braka i da li bi bivši bračni drug mogao imati pravo stanovanja na delu stana na kojem je vlasnik drugi bračni drug. Bivši supružnik sa kojim žive deca može se posle prestanka braka naći u nezavidnom položaju, radi se o situaciji kada je stan u svojini drugog supružnika ili kada su oba supružnika vlasnici stana koji nije dovoljan da se zadovolje potrebe oba supružnika i dece, bilo njegovom prodajom ili podelom. Drugi način korišćenja stana je zakup. Odredbama kojima se reguliše zakup, pruža se adekvatna zaštita porodici. Predviđeno je da posle razvoda braka, razvedeni supružnici mogu da se sporazumeju o tome ko će nastaviti sa korišćenjem stana u svojstvu zakupca, a ako ne postignu sporazum o tome odlučuje sud u vanparničnom postupku. Kriterijumi o kojima sud treba da vodi računa pri donošenju odluke su sledeći: stambene potrebe razvedenih supružnika i njihove dece, ko je od njih zakupac stana, materijalno i zdravstveno stanje supružnika i drugo (čl. 35/4).

Situaciju koja nije rešena stambenim zakonodavstvom sada rešava PZS. Radi se o režimu korišćenja porodičnog stana koji se nalazi u svojini jednog supružnika. Naime, Porodični zakon uvodi pravo stanovanja (*habitatio*), kao ličnu službenost na stanu čiji je vlasnik drugi supružnik. Predviđeno je da dete i roditelj koji vrši roditeljsko pravo imaju pravo stanovanja na stanu čiji je vlasnik drugi roditelj deteta, uz uslov da dete i roditelj koji vrši roditeljsko pravo nemaju pravo svojine na useljivom stanu. Pravo stanovanja je vremenski ograničeno, traje do punoletstva deteta. Postoji zaštitna odredba u odnosu na vlasnika stana, po kojoj u slučaju da bi ovakav zahtev predstavljao očiglednu nepravdu za roditelja vlasnika stana, dete i roditelj ne bi imali pravo stanovanja (čl. 194). Odredba o pravu stanovanja ima za cilj rešavanje nezavidnih stambenih situacija u kojima se mogu naći dete i roditelj koji vrši roditeljsko pravo, naročito posle razvoda braka roditelja, ali se odnosi i na ostale situacije. Uvođenje prava stanovanja ima osnov u obavezi da se detetu obezbedi zaštita i briga neophodna za njegovu dobrobit (čl. 3 stav 2 Konvencije o pravima deteta).

U zakonodavnoj raspravi koja je vođena u Skupštini Srbije povodom donošenja zakona, iznesena je primedba na uvođenje prava stanovanja, u smislu njene ustavne neosnovanosti, sa argumentom da se na ovaj način ograničava pravo svojine. Međutim, s jedne strane, u pravu su poznati i drugi slučajevi ograničenja prava svojine, a s druge analiza uporednoprav-

nih rešenja ukazuje da porodični dom u mnogim stranim pravima ima specifičan pravni režim. To se naročito odnosi na kapitalističke zemlje, a u kojima je pravo svojine pravna ustanova koja je, može se reći, neprikosnovena.

Pravo na stan u svojini drugog bračnog druga nije nepoznato ni u domaćem pravu. Tako je Zakonom o stambenim odnosima Vojvodine iz 1982. godine bila predviđena mogućnost dobijanja prava korišćenja zgrade ili stana, u slučaju da se stan nalazio u svojini jednog bračnog druga ili u zajedničkoj svojini bračnih drugova.¹⁷

U jednoj odluci Vrhovnog suda Srbije u slučaju vezanom za pravo stanovanja, sud je ocenio stav nižestepenog suda da postoji očigledna nepravda da se konstituiše pravo stanovanja u korist maloletnog deteta na stan tuženog kao pogrešan. Činjenica da je tuženi dobio stan na poklon od njegove majke ne predstavlja osnov za primenu pravnog standarda „očigledna nepravda“.

„Pravni standard očigledne nepravde ne odnosi se na način dobijanja stana u vlasništvu roditelja na čiji teret se ustanovljava pravo stanovanja, u konkretnom slučaju tuženog, već da li bi sveukupna situacija u kojoj bi se tuženi našao posle eventualnog usvajanja tužbenog zahteva bila takva da bi za tuženog predstavljala očiglednu nepravdu. Ovo imajući u vidu njegovo zdravstveno stanje, socijalnu ugroženost i druge okolnosti koje on svojim angažovanjem i radnjama ne bi mogao popraviti. Iz činjenice da je tuženi diplomirani psiholog sa stalnim zaposlenjem, ako se imaju u vidu druge okolnosti, ispunjenost pravnog standarda očigledne nepravde, za sada se ne pokazuje opravdanim.“¹⁸

Osim toga, Vrhovni sud je ukazao na položaj vanbračne dece u pravu Srbije, istakavši da nije bitno da li se radi o bračnoj ili vanbračnoj deci jer je njihov pravni položaj u smislu odredbe člana 6. stav 4. Porodičnog zakona jednak. Dete rođeno van braka ima jednaka prava kao dete rođeno u braku, pa kako je pravo stanovanja jedno od prava deteta konstituisanih Porodičnim zakonom, ono pripada vanbračnom detetu na jednak način pod zakonom propisanim uslovima, kao i bračnom.“¹⁹

¹⁷ Zakon o stambenim odnosima Vojvodine, *Službeni list* 12/82, čl. 73-76. Kriterijumi za dobijanje ovog prava na stan u isključivoj svojini jednog bračnog druga, su bili: stambene potrebe bračnih drugova, njihove dece, pa i drugih lica koja sa njima stanuju. Razvedeni bračni drug koji je dobio pravo korišćenja stana imao je obavezu plaćanja zakupnine u visini stanarine i troškove tekućeg održavanja stana. Ako je stan u zajedničkoj svojini bračnih drugova, koji je nedeljiv u pogledu korišćenja, postojala je mogućnost da sud prizna pravo isključivog korišćenja stana bračnom drugu kome su poverena deca, vodeći računa o razlozima pravičnosti.

¹⁸ Rešenje Rev. 1594/06 od 29.XI 2006. *Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije* 4/06.

¹⁹ Ibidem

3.2. Uporednopravni prikaz

Švedska

Po švedskom pravu, raspolaganje zajedničkim domom i zajedničkim predmetima domaćinstva nije potpuno samostalno, čime se štiti drugi supružnik. Ograničenje je u tome što je neophodno dobiti saglasnost drugog supružnika na akte raspolaganja. Potrebno je uočiti da ova dobra imaju isti režim raspolaganja i ako čine bračnu i ako čine posebnu imovinu supružnika, sem ako je posebna imovina nastala na osnovu izražene volje trećeg lica. Znači, raspolaganje je ograničeno davanjem saglasnosti drugog supružnika čak i u slučaju da zajednički dom čini posebnu imovinu jednog supružnika. Jedino ako je posebna imovina nastala na osnovu izražene volje trećeg lica (ako je tako određeno poklonom ili testamentom na primer), raspolaganje domom bilo bi samostalno, bez ograničenja saglasnošću drugog supružnika. Pristanak drugog supružnika potreban je za otuđenje, zalaganje, izdavanje ili na drugi način davanje na upotrebu zajedničkog doma ili druge imovine koja čini zajednički dom i zajedničke predmete domaćinstva. Za otuđenje i hipotekarno zalaganje nepokretnosti pristanak mora biti u pisanoj formi.²⁰ Ako se ne može dobiti pristanak drugog supružnika, sud može dati dozvolu za preduzimanje radnje na zahtev lica koje želi da je preduzme (pogl. 7, čl. 8).

Posebnom odredbom švedskog Zakona, reguliše se pravo na dobijanje zajedničkog doma i zajedničkih predmeta domaćinstva, prilikom podele imovine. Tako, supružnik koji ima veću potrebu za zajedničkim domom ili predmetima domaćinstva ima pravo da dobije tu imovinu uz odgovarajuću redukciju svog dela ili ako je ta imovina male vrednosti, bez takve redukcije, sem ako se radi o imovini koja je postala posebna voljom trećeg lica kada može preuzeti stan ili predmete domaćinstva samo ako dokaže da se to može smatrati razumnim uzevši u obzir celokupne okolnosti.²¹

Velika Britanija

Pravo Velike Britanije poznaje institut bračnog doma (*matrimonial home*) na koji se primenjuju posebna pravila u slučaju razvoda braka. U literaturi se ističe da je jedan od najvažnijih zadataka suda u okviru ovlašćenja u vezi sa razvodom braka da obezbedi da su oba supružnika i njihova deca adekvatno smešteni.²² Ovo pitanje je kompleksnije ako je brač-

²⁰ Regulisano Zakonom o braku Švedske, deo treći, poglavlje 7, član 5 – *The Marriage Code* (SFS 1987:230, SFS 1988:1452) Ministry of Justice, 1989, Stockholm.

²¹ Op. cit. Zakon o braku, pogl. 11, čl. 8.

²² John Dewar, *Law and the Family*, Butterworths, London, Dublin, Edinburgh, 1992, str. 329-333.

ni dom u svojini nego ako je u zakupu, javnom ili privatnom, jer mogućnost stranaka da ponovo dođu do stana u takvim slučajevima zavisi od njihove celokupne ekonomske pozicije, a ne samo od nivoa njihovih prihoda.²³ Sudovi se suočavaju sa problemom kako da na najbolji način podeli bračni dom u oba svoja aspekta, kao dom i kao verovatno najznačajnije ekonomsko dobro stranaka. Mogu primeniti nekoliko različitih odluka, a najznačajnije su dve: Mešer (*Meshor*) odluka (naziv je dobila prema slučaju u kojem je primenjena), i odluka o momentalnom transferu (*outright transfer*).

Sušтина Mešer odluke je u tome što se kuća deli na jednake delove, ali sa prodajom koja je odložena dok deca te porodice ne dostignu određeni uzrast (na primer 17 godina), za koje vreme bi roditelj kome su poverena deca bio u mogućnosti da živi u kući plaćajući sve izdatke. Ističe se da je cilj ove odluke da se dom sačuva za decu za vreme njihovog maloletstva, omogućujući roditelju kome deca nisu poverena da realizuje svoj deo u kasnijem momentu. Druga vrsta odluke je odluka o momentalnom transferu, odnosno prenošenje celog prava na dom na roditelja kome su poverena deca. To može biti praćeno redukcijom dela tog supružnika ili odbijanjem periodičnih davanja rezidencijalnom supružniku, plaćanjem momentalne ukupne svote od strane rezidencijalnog supružnika (moguće je postavljanje hipoteke na tu imovinu) ili izvršenjem tereta plaćanja fiksnog ili proporcijalnog iznosa vrednosti kuće (ali tek posle smrti, zaključenja novog braka rezidencijalnog supružnika, kada deca dostignu određeni uzrast ili prilikom prodaje imovine). Koja će se odluka doneti zavisi od svih okolnosti, a osnovna svrha je da se na što bolji način obezbedi adekvatan smeštaj za obe strane i decu. Momentalni transfer, koji može biti praćen kompenzacionom odlukom na teret onoga na koga se prenosi svojina, ima prednost u tome što precizira koliki su delovi stranaka na kući u ranom stadijumu i zbog toga ima prednost sa tačke gledišta „čistog raskida” (*clean break*). Odluka o momentalnom transferu može biti odgovarajuća u slučajevima kada bi prodaja kuće i podela imovine u nekom budućem momentu rezultirali nedovoljnim iznosom za novi smeštaj nerezidencijalnog supružnika, ili ako je nerezidencijalni supružnik adekvatno smešten na drugi način. Odluka o momentalnoj ukupnoj svoti bi imala prednost kada bi nerezidencijalni supružnik tražio momentalnu prodaju imovine. Osim opisanih odluka sud može dozvoliti supružniku da ostane u kući u definisanom periodu, na primer, do kraja života i obavezati drugog supružnika

²³ Ibidem – mišljenje Eccelaar and Maclean, str. 330.

da plaća sve troškove, ili obavezati rezidencijalnog supružnika da plaća zakupninu.²⁴ Takođe, može odrediti prodaju stana.

Zakon koji reguliše prava vezana za porodični dom je i Porodični zakon iz 1996. godine (*Family Law Act*), koji je u jednom odeljku preuzeo odredbe Zakona o bračnom domu (*Matrimonial Homes Act*) iz 1983. godine. Osnovna prava su: u slučaju da stranka stanuje u domu, pravo da ne bude izbačena ili da joj ne bude zabranjen pristup kući za stanovanje ili nekom njenom delu od strane drugog supružnika, osim na osnovu sudske odluke; ako stranka ne stanuje u domu pravo da uđe u kuću i da u njoj stanuje, na osnovu sudske odluke. Prilikom donošenja odluke o pravima vezanim za stanovanje, zakonom je određeno o kojim okolnostima sud treba da vodi računa, a to su: potrebe i mogućnosti vezane za stanovanje svake od stranaka, finansijske mogućnosti svake od stranaka, pretpostavljeni efekat odluke u odnosu na zdravlje, sigurnost i dobrobit stranaka i svakog deteta, ponašanje stranaka jedno prema drugom i uopšte, dužina vremena koje je proteklo od prestanka braka i postojanje drugih sudskih postupaka između stranaka. Odluke po Porodičnom zakonu donose se kao privremene, u trajanju do šest meseci, a ovaj period se može odrediti nekoliko puta, u zavisnosti od situacije.

Francuska

Odredbe koje se odnose na porodični dom (*le logement de la famille*) postoje i u francuskom pravu. Bračni dom, bilo da je stečen zajednički ili samostalno tokom braka, zaštićen je tako što supružnik ne može da ga proda, dâ u zakup ili založi bez saglasnosti drugog supružnika. Ako se saglasnost odbija bezrazložno, sudija može da odobri pravni posao ako utvrdi da je u interesu porodice, iako prema sudskoj praksi supružnik koji je vlasnik bračnog doma ima pravo da ga ostavi u nasleđe.²⁵

Code civil sadrži različita rešenja i to u glavi o razvodu braka, u glavi o bračnim režimima i u glavi o zakupu.²⁶ U situaciji kada je dom u svojini jednog supružnika, posle razvoda braka, taj supružnik ostaje isključivi vlasnik. Međutim, sud može ustanoviti zakup na stanu u korist drugog supružnika.²⁷ Ovde se razlikuju dva slučaja. Prvi slučaj (regulisan Zako-

²⁴ Ibidem – slučaj *Tinsdale v Tinsdale* (1983), odnosno slučaj *Harvey v Harvey* (1982).

²⁵ Art. 281-1 Code Civile, L. no. 87-570 du 22. juill. 1987, Dalloz, 1986-87. Nicole Guimezanes: Family Law in France, *Family Law in Europe*, London, Dublin, Edinburgh, Butterworths, 1995, str.135.

²⁶ Claude Colombet, *La famille*, Paris, Presses Universitaires de France, 1985, str. 315, 318.

²⁷ Art. 281-1 Code Civil, L. no. 87-570 du 22. juill. 1987, Dalloz, 1986-87.

nom iz 1987. godine) je kada roditeljsku vlast vrši drugi supružnik u odnosu na jedno ili više dece, ili kada roditeljsku vlast vrše roditelji zajednički, ako jedno ili više dece imaju prebivalište u tom stanu. Drugi slučaj je određen karakterom razvoda, ako je do razvoda došlo na zahtev supružnika koji je vlasnik, zbog prekida zajednice života (separacije). U prvom slučaju sudija oročava trajanje zakupa i može ga obnavljati do punoletstva najmlađeg deteta. Za drugi slučaj je predviđeno da se zakup može odrediti najduže u trajanju od devet godina, ali se može produžiti novom odlukom. Kada su supružnici zajednički stekli dom, dom se može prodati i suma podeliti između supružnika. Sudija, takođe, može odrediti da se zajedničko vlasništvo nastavi u trajanju do pet godina. Na kraju ovog perioda sudija može odrediti da se dom transferira jednom od supružnika, utvrđujući da taj supružnik plati određenu sumu novca jednaku delu imovine koji ima drugi supružnik.²⁸ U situaciji kada je stan u zajedničkoj svojini supružnika, postoji mogućnost ustanovljenja prečeg prava (*attribution preferentielle*) jednog supružnika.²⁹

Italija

Prema italijanskom pravu, bračni dom se, po pravilu, dodeljuje onom supružniku koji se stara o deci. To se odnosi i na režim podele imovina, dakle, bez obzira ko je stvarni vlasnik kuće ili stana. Kuća ostaje supružniku koji se stara o deci sve dok u domaćinstvu žive deca koja nisu zaposlena, osim u sasvim izuzetnim slučajevima. Nameštaj najčešće ostaje u kući, iako sud može odrediti njegovu podelu između supružnika. U slučaju da ne postoje deca, sud mora voditi računa o ekonomskom položaju supružnika i dati prvenstvo ekonomski slabijoj strani.³⁰

Austrija

Prema austrijskom pravu bračni dom podleže podeli nakon prestanka braka, uprkos tome što je zakonski imovinski režim režim odvojenosti imovina. To važi i za bračni dom koji je bio u svojini jednog supružnika pre zaključenja braka, koji je nasleđen ili dat kao poklon. Prvobitno su potrebe drugog supružnika bile validan razlog za to. Posle reforme iz 1999. godine, potrebe zajedničkog deteta takođe mogu biti validan razlog

²⁸ Op. cit. Guimezanes, str. 147.

²⁹ Op. cit. Colombet (primena čl. 832, 1476 i 1542 CC).

³⁰ Roberta Ceschini, Asset Distribution in Italy on Marriage Breakdown, International Family Law 1999, 129; Marina Timoteo, Family Law in Italy, *Family Law in Europe*, London, Dublin, Edinburgh, Butterworths, 1995, str. 288-289.

da se ovakva imovina uzme u obzir u postupku podele. U literaturi se ističe da dobrobit deteta ne sme biti ugrožena, a premeštaj deteta na novu lokaciju može se smatrati teretom za dete.³¹

Švajcarska

Reforma porodičnog prava iz 1998. godine omogućuje sudiji da ustanovi pravila o budućoj upotrebi porodičnog doma, na osnovu situacije u porodici, naročito dece. Sud nije vezan ugovornim ili imovinskim pravima koja se odnose na dom. Na primer, sudija može da prenese zakup sa muža na ženu koja je dobila samostalnu roditeljsku vlast u odnosu na maloletnu decu i na decu koja žive sa njom. U takvom slučaju, muž bi zajedno sa ženom bio obavezan na plaćanje zakupnine u periodu od najduže dve godine. Osim toga, sudija može dosuditi ženi upotrebu doma koji je u svojini muža, tako da se formira vremenski ograničeno pravo boravljenja (pretpostavljeno kao najduže dok najmlađe dete koje živi sa majkom ne napuni osamnaest godina, ali to ostaje sudu da odluči).³²

Grčka

Prema grčkom pravu, bračnim domom se smatra najznačajniji dom u kome supružnici žive zajedno kao muž i žena. Kuća može biti u vlasništvu jednog ili oba supružnika, ili jedan ili oba mogu biti zakupci. Bez obzira koji je od supružnika vlasnik ili zakupac doma, oba supružnika imaju i pravo i obavezu da stanuju u bračnom domu po osnovu prava i dužnosti da ostvaruju zajednicu života. Šta više, svaki supružnik može tražiti da treća lica, na primer srodnici ili prijatelji drugog supružnika, budu isključeni iz bračnog doma, zato što svaki supružnik ima pravo i obavezu da živi samo sa drugim supružnikom. Kada je samo jedan supružnik zakupac, predviđeno je da u slučaju njegove smrti drugi supružnik preuzima zakup. U tom slučaju, drugi supružnik ima i pravo da okonča zakup. U slučaju odvojenog života zakon predviđa da, bez obzira na svojinu ili državinu, jedan od supružnika može dobiti isključivu upotrebu porodičnog doma, iz razloga pravičnosti, ako je to neophodno zbog specifičnih okolnosti supružnika i interesa dece (čl. 1393 Građanskog zakonika). Ova odredba obezbeđuje da supružnik koji se stara o deci ne bude prinuđen da traži stan na tržištu u vre-

³¹ Bea Verschraegen, Family Law Reforms in Austria from 1992 to 1999, *The International Survey of Family Law*, A. Bainham (ed.), 2001, str. 35, 42, Art 82, par 2 Ehe-rechts-Änderungsgesetz BGB1, I 125/1999.

³² Olivier Guillod, A New Divorce Law for the New Millenium, *The International Survey of Family Law*, A. Bainham (ed.), Bristol, Family Law, 2000, str. 361, novi čl. 121 Građanskog zakonika.

menu kada nije verovatno da će biti u mogućnosti da obezbedi adekvatan smeštaj. U zavisnosti od okolnosti, sud može odrediti da supružnik kome je dat porodični stan na upotrebu obešteti drugog supružnika, bilo plaćanjem određene sume ili prihvatanjem proporcionalne redukcije u finansijskim odnosima.³³

4. Zaključna razmatranja

Ekonomska zaštita deteta koje živi u porodici sa jednim roditeljem ogleda se prvenstveno u obavezi izdržavanja koju ima roditelj koji ne živi sa detetom. Porodično pravo nastoji da osavremeni regulativu o izdržavanju u cilju efikasnijeg ostvarivanja prava deteta na izdržavanje. Tako je Porodičnim zakonom Srbije iz 2005. godine uvedena odredba koja predviđa da visina dečjeg izdržavanja treba da omogući detetu najmanje takav nivo životnog standarda kakav uživa roditelj dužnik izdržavanja. Na ovaj način bi trebalo da se onemoguće situacije u kojima se roditelj koji ima zvanične prihode koji su znatno niži od nivoa njegovog životnog standarda, obavezuje na davanje izdržavanja u niskom iznosu. Ova situacija je bila posledica pravila da se visina izdržavanja određuje prema prihodima i imovini koji se mogu utvrditi. Sada sud može (i treba) da ima u vidu ne samo zvanične prihode, nego nivo životnog standarda tog roditelja i u skladu sa tim odredi izdržavanje. Druga novina je uvođenje orijentacione sume o kojoj sud treba da vodi računa prilikom određivanja izdržavanja. Orijetacionu sumu predstavlja minimalna suma izdržavanja koju čini suma koja se dobija kao naknada za hranjenike, a koju utvrđuje nadležno ministarstvo. Ova suma je izabrana kao suma koju država određuje i isplaćuje hraniteljima za brigu i staranje o hranjeniku, pa se smatralo da bi roditelj trebalo najmanje ovaj iznos da isplati svom detetu.

U komparativnom pravu o dečjem izdržavanju visina izdržavanja se određuje na različite načine, uzimajući u obzir različite faktore. U Nemačkoj, na primer, postoje dva načina određivanja izdržavanja – jedan je individualno obračunato izdržavanje, a drugi „određeno” izdržavanje koje zavisi od uzrasta deteta, a izračunava se prema proseku koji je roditelj u mogućnosti da plaća i prema proseku potreba deteta, a određuje se zakonskom odlukom federalnog Parlamenta. U Rusiji, iznos izdržavanja ne može biti manji od iznosa predviđenog zakonom izraženog u procentima od zarade i/ili drugih prihoda roditelja, a koji zavisi od broja izdržavane de-

³³ Efie Kounougeri-Manoledaki, *Family Law in Greece, Family Law in Europe*, London, Dublin, Edinburgh, Butterworths, 1995, str. 207-8.

ce. U Hrvatskoj je predviđen minimalni novčani iznos potreban za mesečno izdržavanje deteta, koji se određuje se u procentu od prosečne mesečne isplaćene neto plate, a zavisi od uzrasta deteta.

U pravu Srbije jedan od pravnih mehanizama koji doprinosi boljem ostvarivanju prava deteta na izdržavanje je sporazum roditelja o izdržavanju, a koji se favorizuje Porodičnim zakonom Srbije iz 2005. godine. Regulativa postupka u sporu za izdržavanje takođe treba da doprinese bržem i efikasnijem ostvarivanju prava na dečje izdržavanje (ovlašćenje centra za socijalni rad da pokrene ovaj postupak, naročita hitnost postupka, odstupanje od načela dispozicije). U izvršnom postupku izdržavanje je privilegovano, u naslednom pravu teže ogrešenje o zakonsku obavezu izdržavanja ostavioca predstavlja osnov za proglašenje naslednika nedostojnim za nasleđivanje, u krivičnom pravu neplaćanje izdržavanja je krivično delo.

Stambene potrebe deteta i stabilnost stanovanja čine važne faktore koji utiče na stav o tome da dete ima pravo da živi u porodičnom domu posle prestanka braka roditelja. Porodični zakon Srbije iz 2005. godine prvi put je regulisao pravo stanovanja (*habitatio*), u korist maloletnog deteta i roditelja koji vrši roditeljsko pravo. Dete i roditelj koji vrši roditeljsko pravo imaju pravo stanovanja na stanu čiji je vlasnik drugi roditelj deteta, uz uslov da dete i roditelj koji vrši roditeljsko pravo nemaju pravo svojine na useljivom stanu, te ako to ne bi predstavljalo očiglednu nepravdu za roditelja - vlasnika stana.

U uporednom pravu postoje različiti pravni osnovi za konstituisanje prava deteta da živi u porodičnom domu: pravo na jednake udele oba roditelja u kući, sa prodajom koja se odlaže dok deca ne dostignu određeni uzrast, ili momentalni transfer prava na kući roditelju koji se stara o deci (Engleska); zakup na kući u korist bivšeg supružnika, ako jedan roditelj vrši roditeljsko pravo, ili ako roditelji zajednički vrše roditeljsko pravo ako jedno ili više dece imaju boravište u porodičnom domu (Francuska); bračni dom se prvenstveno dodeljuje onom roditelju koji se stara o deci, bez obzira ko je vlasnik stana ili kuće, sve dok u kući žive deca koja nisu zaposlena (Italija); potreba zajedničkog deteta predstavlja validan razlog da se bračni dom koji je bio u svojini jednog supružnika pre braka smatra imovinom koja se deli u postupku podele imovine (Austrija); pravo stanovanja koje je ograničenog trajanja i traje najmanje dok najmlađe dete ne napuni 18 godina (Švajcarska); sud može dodeliti isključivo pravo upotrebe doma jednom od supružnika, ako posebne okolnosti i interesi dece ukazuju da je to neophodno, i to bez obzira na vlasništvo ili državi-
nu na domu (Grčka).

Gordana Kovaček-Stanić, Ph.D., Full Professor
Novi Sad Faculty of Law

Child in a single parent family: maintenance and family home

Abstract

Family law financially protects the child in a single-parent family using different legal measures. The absent parent is under the obligation to take care of the child paying child maintenance. In contemporary family law systems the institution of family home gains in importance. The major innovations of the Serbian Family Act 2005 in the matters of child maintenance is the rule which states the amount of child maintenance must enable the child to maintain at least the same standard of living as the parent - support benefactor. The other innovation is introducing the legal standard 'minimal amount of maintenance', which is the amount of remuneration for foster children or persons in family placement. The Serbian Family Act 2005 has regulated for the first time the right to reside (*habitatio*), in favour of a minor child and a parent who exercises the parental right. The minor child and a parent who exercises the parental right have the right to reside in the apartment owned by the other parent, provided that they do not possess a vacant apartment and provided that such a decision would not constitute an obvious injustice for the parent who is the owner of the apartment.

In the comparative perspective there are diverse legal grounds to constitute rights of the child to reside in family home: trust for sale in equal shares of the parents, with sale postponed until the children of the family reach a certain age or the outright transfer in the home to the custodial parent (England); the lease in favour to the other ex spouse, if one of the parents exercises the parental authority, or if the parents jointly exercise the parental authority, and one or more children have the residence in the family home (France); matrimonial home is preferably assigned to the spouse who takes care of the children, regardless of the fact who is the owner of the house or an apartment, until in the house live non-employed children (Italy); the need of a common child may be a valid reason to consider a marital home which was owned by one spouse before marriage as a property in the division procedure (Austria); the right to residence fairly limited in time, presumably at the latest until the youngest child living with his mother attains 18 (Switzerland); one of the spouses may be given exclusive use of the family home by court, if the special circumstances of the spouses and the interest of the children make it necessary, regardless of rights of ownership or possession (Greece).